

K otázce o zjednotení církví

O přednášce prof. N. O. Losského

PRAHA 1940

Vydal

„APOŠTOLÁT SV. CYRILLA A METODĚJE“

OLOMOUC, GÖRINGOVO NÁMĚSTÍ 16

Vytlačila

ČESKÁ GRAFICKÁ UNIE A. S. PRAHA

[Do slovenčiny r. 2023 preložil Martin Lukačičin]

PREDSLOV

Téma znovuzjednotenia kresťanov neprestáva vzbudzovať záujem v ruskej spoločnosti. Svedčí o tom aktívna účasť ruských teológov na ekumenických kongresoch, ako aj množstvo článkov napísaných na ekumenickú tému v ruskej zahraničnej tlači. A nielen medzi teológmi, ale aj medzi inými skupinami inteligencie ruskej spoločnosti sú osoby, ktoré nastoľujú otázku zjednotenia, otázku plnenia Kristových nariadení. Ešte začiatkom roku 1940 známy filozof N. O. Lossky predniesol na jednom zo stretnutí Filozofickej spoločnosti v Prahe príspevok "Osobitosti pravoslávia v novom katolíckom náhľade", v ktorom sa plne vyslovil za zjednotenie pravoslávnej cirkvi s katolíckou. K pôvodnej prednáške prof. N. O. Losského napísali príspevky dvaja z prítomných – autori tejto brožúry – nezávisle jeden od druhého, a požiadali o vystúpenie v tej istej spoločnosti. Avšak z dôvodov, ktoré autori nemohli ovplyvniť, sa ich vystúpenia nekonali, a tak sa rozhodli siahnuť po tlačenom slove. Prvý z autorov sa vzhľadom na rozsah dotknutej témy obmedzuje na objasnenie vnútorného rozpoloženia Pravoslávia a poukazuje na to, čo môže pravoslávny východ získať zjednotením s Katolíckou cirkvou. Druhý skúma konkrétne otázky, v ktorých existujú nezhody medzi katolíkmi a pravoslávnyimi, a naznačuje možnosť odstránenia týchto rozdielov s odkazom na cirkevných otcov prvých ôsmich storočí. Vydaním tejto brožúry majú autori za cieľ poslúžiť Kristovi a svätej Jednote.

Praha, jún 1940.

ČO ZÍSKA GRÉCKO-VÝCHODNÁ CIRKEV JEDNOTOU S KATOLÍCKOU CIRKVOU

Minulý rok v Nemecku vydali katolíci zborník článkov o kresťanskom východe, »Der Christliche Osten, Geist und Gestalt«. O tomto zborníku podal správu vo svojom príspevku prof. N. O. Losský. Rečník sa, okrem iného, dotkol otázky, čo získajú, čím sa vzájomne obohatia katolícka a pravoslávna cirkev, ak sa zjednotia. O východnej cirkvi povedal, že by získala: 1) vyšší právny poriadok, 2) nezávislosť od svetských autorít a 3) kultúrny vzostup. V podstate súhlasím s týmito tézami, jednako sa domnievam, že tu nejde len a predovšetkým o tieto vonkajšie organizačno-kultúrne aspekty a výdobytky, ale o výdobytky vnútorné, duchovného charakteru. Inými slovami, našu hlavnú pozornosť treba venovať ani nie tak vonkajším, civilizačným javom v živote Cirkvi, ale predovšetkým duchovným, vnútorne organickým skutočnostiam, ktoré za vonkajšími javmi stoja, do určitej miery ich spôsobujú a v nich sa prejavujú. Práve z tohto hľadiska by som chcel k problematike pristúpiť a rozvinúť pred vami myšlienky N. O. Losského, podložiť ich faktami z cirkevného života a doplniť ich o niektoré ďalšie podnety.

Podľa môjho názoru, v krátkych slovách vysoko váženého Nikolaja Onufrijeviča bolo mnoho vypovedané o stave pravoslávnej Cirkvi, väčšmi však vo forme náznakov než v priamom zmysle slova, a mnohí budú zrejme prekvapení, keď ja v inom jazyku, svojom – ak chcete, teologickom – vyložím obsah a význam týchto slov. No nádejám sa,

že po prvotnom údive a možno aj určitom nepríjemnom pociťe, po pochopení mojich myšlienok, predsa len budete súhlasiť, že moje náhľady a závery nie sú neopodstatnené. Budem hovoriť len o tom, čo získa východná Cirkev. Z pomerne jednoduchého dôvodu: ak disponujeme akoukoľvek hodnotou, akýmkoľvek dobrom, potom si význam tejto hodnoty (napríklad slobody) uvedomujeme obzvlášť živo, ak porovnáваме svoje rozpoloženie s rozpoložením iných ľudí alebo spoločností, ktoré takou hodnotou nedisponujú. A pochopiteľne, ľahko je nám o nej hovoriť, objasňovať jej osov. Hoci nepoznám dokonale život Katolíckej cirkvi, jednako ako katolík, ktorý žil niekoľko rokov v Ríme, som celkom dobre oboznámený s činnosťou a štruktúrou Univerzálnej cirkvi. Na druhej strane sa už sedem rokov venujem štúdiu východných cirkví, najmä Ruskej, štúdiu jej náuky, dejín, života jej verných, atď. Keďže toto oboznamovanie nebolo len dielom rozumu, ale aj kresťanskej lásky, myslím si, že prospech, ktorý mi prinieslo štúdium a uvažovanie, by mohol aj vo vás vzbudiť určitý záujem.

Čo sa týka prvej tézy N. O. Losského o tom, čo môže katolícka Cirkev získať jednotou s ruskou, pravoslávnu, bol by som radšej, keby niekto z vás pravoslávnych, po premýšľaní nad touto otázkou, uverejnil svoje závery, písomne alebo ústne. Ubezpečujem vás, že my katolíci sa k takejto práci postavíme s plnou pozornosťou.

Ešte jedna úvodná poznámka: nebudem sa dotýkať tretieho bodu záverov N. O. Losského o kultúrnom rozmachu pravoslávnej cirkvi. Osobne si myslím, že kultúru a civilizáciu samé o sebe nie je potrebné klásť tak vysoko. Ak je zabezpečený náboženský a morálny život, a to nielen medzi niekoľkými pustovníkmi Athosu, ale aj medzi inteligenciou Paríža, Moskvy a iných centier, potom sa Cirkev nemusí veľmi báť výčítiek, že málo posúva civilizáciu dopredu, že jej svetskí služobníci sú málo osvietení ľudia.

Cirkev nemá priamu úlohu starať sa o kultúru. Výchove svojich služobníkov venuje toľko pozornosti, koľko je potrebné na posilnenie a šírenie kresťanskej viery medzi ľuďmi danej doby, na vyvrátenie falošných vedecko-filozofických učení, útokov na Krista a Cirkev. Okrem toho, je tu ešte jeden ohľad, kvôli ktorému by som sa s vami ja, ako katolícky kňaz, nerád rozprával na tému kultúrnosti služobníkov Cirkvi. Tento ohľad pochopíte aj bez mojich vysvetlení, nuž a teraz je čas prejsť k samotnej téme prednášky.

Čo získa Východná, Pravoslávna cirkev jednotou s Katolíckou? Získa predovšetkým tú jednotu, ktorú Kristus odkázal svojej Cirkvi. Čo je to za jednotu? Kristus prirovnal svoju Cirkev k domu, k rybárskej sieti, k horčičnému zrnku, z ktorého vyrastá strom; svojich učeníkov – k ratolestiam na viniči, a tým nám dal pochopiť, že jednotu Jeho Cirkvi musí byť jednotou živého organizmu, jedného kolektívne združeného ľudského tela, v ktorom jednotliví členovia, oduševňovaní a vyživovaní tým istým životným zdrojom, sú medzi sebou navzájom v priateľskom spoločenstve. Inými slovami, Cirkev sa nezaobíde bez vnútornej a vonkajšej viditeľnej jednoty – jednoty viery a sviatostí (zdroja vnútorného života, ako miazga v strome), a jednoty sociálnej – živej vzájomnej komunikácie medzi rôznymi členmi, medzi rôznymi časťami Cirkvi. Majú východné cirkvi takú jednotu? Jednotu sviatostí nepochybne majú. Ale čo sa týka jednoty viery a vonkajšieho (sociálneho) spoločenstva, treba povedať: Nie, nemajú, a to z veľmi vážnych dôvodov.

Vezmime si najskôr otázky viery. V prvej polovici minulého storočia existovali v Anglicku dva veľké cirkevné prúdy: takzvané Oxfordské hnutie, smerujúce k Rímu, druhé – smerujúce k Pravosláviu. Hlavným predstaviteľom

prvého bol znamenitý teológ, syn anglikánskeho arcibiskupa Newmana, na čele druhého stál tiež veľký teológ – laik W. Palmer. Keď sa v tejto druhej skupine ukázali nádeje na pripojenie všetkých anglikánov k pravosláviu ako neuskutočniteľné, Palmer a jeho nasledovníci boli pripravení samostatne sa zjednotiť s východnou Cirkvou. Kvôli rôznym formalitám sa záležitosť naťahovala a mnohí Palmerovi priatelia od svojich zámerov upustili. Sám Palmer však spolu so svojimi najbližšími priateľmi trpezlivo očakával rozriešenie, pričom bol v neustálej korešpondencii s Chomjakovom, ktorý ho povzbudzoval v jeho úmysle prijať pravoslávie. Pred svojím pristúpením chceli vedieť, či pravoslávna cirkev uzná krst, ktorý prijali, alebo budú musieť prijať krst nanovo. Ruská cirkev im odpovedala priaznivo, tak, že ich uznala za kresťanov a že obnovenie krstu nie je potrebné; grécka Konštantínopolská cirkev, k veľkému zármutku Chomjakova a ďalších ruských priateľov Palmera, odpovedala negatívne – anglikáni nie sú kresťania, krst sa musí vykonať znova. Takáto nezhoda v základnej dogmatickej otázke, dva protichodné názory v tej istej cirkvi, na Palmera hlboko zapôsobila. Nechápal, ako sa v jednej cirkvi, za ktorú sa Východná považuje, dá povedať niečo v Moskve a niečo iné v Konštantínopole. Bol človekom dôsledným a úprimným – vlastnosti, pre ktoré si ho Chomjakov tak vážil – a z poznaných skutočností vyvodil záver... Nebudem hovoriť o ďalšom osude Palmera, aj keď je dosť poučný. Poviem len, že ani teraz neboli odstránené nezhody o platnosti krstu nepravoslávnych medzi Moskvou a Konštantínopolom. Je pravda, že Gréci trochu zmiernili svoju náročnosť tým, že v tomto prípade uplatnili doktrínu »ekonómie«, t. j. stavania domu: hoci krst anglikánov sám osebe nie je platný, predsa len »ekonómiou«, alebo sľaby požehnaním pravoslávnej cirkvi, nadobúda silu.

Prejdem k ďalšej otázke – o zozname kníh Svätého písma.

Pre všetkých kresťanov je nanajvýš dôležité vedieť, kde sa nachádza Božie zjavenie, ktoré sme dostali prostredníctvom prorokov a Krista. Podľa katolíckeho a pravoslávneho učenia, Božie zjavenie, teda Božiu pravdu a Božiu vôľu, poznávame zo Svätého písma a sv. Tradície. V nich je obsiahnuté Božie slovo. Preto má pre Cirkev podstatný význam mať kánon kníh Svätého písma, teda zoznam kníh inšpirovaných Bohom. V definícii kánonu kníh Novej zmluvy sa katolícka a pravoslávna Cirkev zhodujú. Ale čo sa týka kánonu kníh starozákonných, tu opäť nastala nezhoda: Ruská cirkev od čias Teofána Prokopoviča a s ňou Srbská, Bulharská a Rumunská učia, že knihy Tobiáša, Judity, Múdrosti Šalamúnovej a ďalšie štyri »deuterokánonické« knihy sa nejavia ako inšpirované Bohom; ale v Gréckej cirkvi prevláda starodávne učenie, že aj tieto knihy sú Bohom inšpirované. Inými slovami, z učenia jednej východnej cirkvi vyplýva, že spomínaných sedem kníh je slovo Božie; podľa učenia druhej – že sú to iba slová zbožných židov, ktoré nás nijako nezaväzujú k viere (Gordilo. *Compendium Theologiae orientalis*, Roma, 1937, s. 32-35; M. Jugie. *Histoire du canon de l'Ancien Testament dans l'Église grecque et l'Église russe*, Paris 1909). Vo východnej Cirkvi jestvujú dve významné vyznania pravoslávnej viery – metropolitu Petra Mohyly a jeruzalemského patriarchu Dosithea. Tieto vyznania sú mnohými východnými teológmi považované za neomylné dokumenty pravoslávnej viery. Ale z pozorného porovnania týchto dvoch vyznaní je zrejmé, že prvé z nich neuznáva dočasný trest po smrti, nepripúšťa nijakú strednú kategóriu mŕtvych medzi blaženými v nebi a odsúdenými v pekle. Zároveň je nelogické uznávať modlitby za zosnulých, ktoré možno predkladať len za strednú kategóriu, keďže tí, ktorí sú v nebi, nepotrebujú naše modlitby a tí, ktorí sú odsúdení v pekle, majú cestu do neba navždy uzavretú. Ale vašu pozornosť neupriamujem na tento vnútorný rozpor, ale na rozpor s vyznaním Dosithea. To

jasne učí, že po smrti existuje miesto a dočasný trest za hriechy spáchané počas života, pre tie duše, ktoré pred smrťou oľutovali svoje previnenia, ale nestihli za ne urobiť zadosť Božej spravodlivosti. Inak povedané, podľa jedného vyznania očistec existuje, podľa iného – je to katolícky výmysel.*) Tých, ktorí by chceli urobiť takéto porovnanie, upozorňujem, aby sa odvolávali na grécku pôvodinu, a nie na ruský preklad z roku 1839, v ktorom Svätý synod z vlastnej autority urobil niekoľko dôležitých úprav bez toho, aby na to upozornil ostatné východné cirkvi (porov. Dictionnaire Apologétique de la foi catholique-Église Grecque, zv. II, ods. 386).

V apríli 1937 sa v Edinburhu konal celosvetový ekumenický kongres, ktorého cieľom bolo priblížiť rôzne protestantské cirkvi pravoslávneému východu a dokonca študovať a pripraviť pôdu pre dogmatickú jednotu. Veľa sa hovorilo o tom, ako chápu cirkev protestanti, anglikáni, pravoslávni. Poslední zmienení vystupovali ako jedna skupina, ako predstavitelia jednej pravoslávnej cirkvi. No na konci samotného kongresu, na všeobecnom verejnom zhromaždení, sa zrazu ukázalo, že pravoslávni delegáti v skutočnosti nemajú jedinú doktrínu o Cirkvi, ale naopak, existujú dva rôzne prúdy, ktoré sa od seba hlboko odlišujú: podľa niektorých delegátov, ako vyšlo najavo, je Kristovou cirkvou len Východná, Pravoslávna cirkev, lebo iba ona má tú povahu, ten poriadok, ktorý dal Kristus svojej Cirkvi; druhí tvrdili, že Kristovu cirkev tvoria ako pravoslávni, tak aj katolíci, aj protestanti, že všetky tieto

---

*) Za povšimnutie stojí ďalší osud učenia o očistci u týchto dvoch autorov: Peter Mohyla v Euchológii a vo Vyznaní uznal učenie o očistci, ale na koncile v laši bola do Vyznania vnesená úprava na žiadosť gréka Melécia Sirigu. Hoci Peter Mohyla túto úpravu neuznal, i tak sa v jeho Vyznaní očistec odmieta. Patriarcha Dositheos ku koncu života zmenil mienku a v ďalšom svojom diele odmietol náuku o očistci, ktorá je obsiahnutá v jeho Vyznaní. Skutočnosti, ktoré vyvolávajú úvahy.

samostatné cirkevné spoločenstvá sú len súčasťou, hoc teraz i rozdelené, jednej a tej istej Cirkvi Kristovej. Takáto veľká nezhoda v ústrednej otázke viery vyvolala pozornosť a údiv všetkých, o to viac, že, slovami Zernova, došlo k otvorenému stretu, pretože obe strany tvrdili, že práve ona vyjadruje pravý hlas Pravoslávnej cirkvi (pozri podrobnosti v Zernovovom článku v časopise „Cesta“ [Путь], 1938, č. 55, s. 73-74).

Dotknime sa, celkom stručne, otázky kanonizácie, teda započítania ku svätým. Čo je pre Cirkev nevyhnutnou podmienkou a dostatočným kritériom, verným dôkazom, že ten či onen zosnulý bol svätý a za takého ho môže považovať celá Cirkev? Podľa učenia Ruskej cirkvi, prinajmenšom podľa objasnenia, ktoré poskytol petrohradský metropolita Antonij v roku 1903 ako odpoveď schizmatikom, ktorí obvinili „nikoniánsku“ cirkev zo započítania Serafima Sarovského, ktorého ostatky podľahli skaze, medzi svätých, môžu ako dostatočný základ pre kanonizáciu poslúžiť zázraky vykonané ostatkami zosnulého alebo na jeho príhovor. Neporušiteľnosť ostatkov nie je nevyhnutnou podmienkou. Naopak, Gréci hľadeli na neporušiteľnosť a vôňu relikvií ako na nevyhnutnú podmienku pričítania k zástupu svätých (Podrobnejšie o tejto téme v Dictionnaire de la théologie catholique, II. zv., 1665-66).

Ale nielen v dvoch rôznych národných východných cirkvách existuje taký rozdiel vo veciach viery, v dogmách, ale aj v jednej a tej istej cirkvi. Ako príklad nám môže poslúžiť známe učenie o. protojereja Sergeja Bulgakova o Sofii – Božej múdrosti. V Moskve i v Karlovciach bola táto doktrína odsúdená ako heréza, teda v rozpore s Bohom, Božím zjavením, za blud, ktorým sa jeho nasledovníci vystavujú večnému trestu, a v Paríži* rozhodli, že na tom učení nie je nič heretické. A tu

*) Cirkevný vestník č. 8-9, Paríž, 1936.

i tam hovoria v mene Pravoslávnej cirkvi, jedinej všeobecnej cirkvi, ale výsledkom sú dva vzájomne protichodné hlasy. Ak Kristus naďalej žije v Cirkvi, ako je potom možné, že v Pravoslávnej cirkvi má dva hlasy?

Uviedol som, že medzi východnými cirkvami neexistuje jednota spoločenstva. Najpresvedčivejším dôkazom toho je postoj rôznych národných cirkví k Bulharskej cirkvi. Mnohým bude známe, že od roku 1872 Gréci považovali Bulharov za schizmatikov. Podľa učenia cirkevných otcov je schizma hrozná vec, veľký hriech proti Kristovi, proti Jeho mystickému telu. Ruská a Srbská cirkev o tom vedeli, ale akoby sa nič nestalo, naďalej ostali v spoločenstve s Bulharskou cirkvou, akoby bola v akomkoľvek porušení cirkevných pravidiel úplne nevinne. Ďalší fakt: na rok 1930 sa pripravoval ekumenický koncil; v Rusku nastal nepokoj, cirkevné schizmy. Renovacionisti sa nielen navonok rozišli s patriarchálnou cirkvou, ale v samotnom cirkvevnom živote sa pustili do takých radikálnych reforiem, že si každý veriaci mohol položiť otázku: ako sa môžu považovať za pravoslávnych? A predsa, na veľké prekvapenie Rusov, konštantínopolský patriarcha pozval na predkoncilové zasadnutie na Athose delegátov tak patriarchálnej ako aj renovacionistickej cirkvi ako rovnocenných predstaviteľov pravoslávia.

Dnes takmer v celom pravosláví prevláda systém autokefálnych cirkví. Existuje celý rad samostatných cirkví, úzko spätých s pomermi a národnými záujmami toho či onoho národa či krajiny, no takmer nekomunikujúcich s ostatnými cirkvami, nestarajúcich sa o spoločné celopravoslávne diela, misie a pod. Každý, kto si pozorne prečíta XV.-XVII. kapitolu Jánovho evanjelia a zamyslí sa nad vzťahmi autokefálnych cirkví, má právo položiť si otázku, kde je zhoda s Kristovými slovami, kde je jediný vinič, kde je jediné telo? Nemyslite si, že len my katolíci si všímame túto nejednotnosť,

nedostatok jednoty v pravosláví. Toto hovorí známy historik a znalec pravoslávnej cirkvi prof. A. V. Kartašov: “Odpor voči gréckemu nacionalizmu a imperializmu bol najdôležitejšou príčinou odpadu od jednoty cirkvi v staroveku, pre dogmatické spory, celého radu národných cirkví. On splodil aj v lone samotnej Pravoslávnej cirkvi odveký boj rôznych iných cirkví za nezávislosť (rozumej, od Grékov). K nadobudnutej autokefálii sa pripojil aj stáročný nános vzájomných odcudzení, zbavujúci východnú cirkev *jej živej jednoty* (zvýraznenie A. V. Kartašov). Autokefálne cirkvi medzi sebou komunikujú v ešte slabšej miere ako samotné národy a štáty.” (Cesta [Путь], č. 47, s. 23). A tak ako predtým o viere, tak aj teraz o spoločenstve treba povedať, že nielenže nie je jednota v celej Pravoslávnej cirkvi, ale ani v jednotlivých národných cirkvách. Ako živý príklad slúži ruská emigrantská cirkev. V čase, keď v Rusku kresťanstvo utrzuje rany, keď všetko vyzýva emigráciu, aby sa čo najviac zjednotila a touto jednotou aspoň do nejakej miery uzmierila Krista, tak jasne a nástojčivo vyzývajú svojich učeníkov k jednote, neveľkej skupine ruských pravoslávnych v Amerike sa podarilo vytvoriť dokonca štyri jurisdikcie, štyri cirkvi.

A tak, niet jednoty viery, niet jednoty spoločenstva, niet bratskej lásky medzi východnými cirkvami. Spojením s Katolíckou cirkvou získajú jedno i druhé.

Čo ešte môže priniesť východným cirkvám jednota s katolicizmom? Oslobodí ich od „legalizmu“, od neustálych sporov o práva, či od sústavných nekánonických stavov. Takéto tvrdenie sa vám môže zdať zvláštne, pretože práve Katolícku cirkev tak kruto obvinili z legalizmu protestanti a im blízki ruskí spisovatelia Chomjakov, Berd'ajev a ďalší. A zrazu vám niekto hovorí, že zjednotenie s Katolíckou cirkvou oslobodí východnú cirkev od legalizmu? Áno, je to skutočne tak.

Musím najprv povedať, že Chomjakov a Berďajev majú do značnej miery pravdu. Ak raz Kristus odkázal Petrovi, aby bol pastierom jeho oviec, tak sa to prirodzene odzrkadlilo aj v našich dogmatických knihách, ktoré hovoria o najvyššej moci Petra a jeho nástupcov vo vzťahu k iným apoštolom, k iným biskupom, aj v cirkevnom práve, aj v liturgických knihách, aj v dejinách cirkvi. V nich sa mnoho hovorí o právach pápeža, o právach biskupov, *de iuribus* – to je legalizmus. Z Kristovho ustanovenia pápežstva a biskupstva sa vyvodzujú praktické závery, aby biskupi aj laici jasne poznali svoje miesto v cirkvi a aby tak cirkevný život prebiehal usporiadaným spôsobom, nakoľko je to, samozrejme, medzi ľuďmi možné, hoci aj ľuďmi dobrej vôle. V prípade nedorozumení, nepredvídaných stretov a nezhôd je v katolicizme Kristom-Bohom ustanovený sudca, pápež, na ktorého sa možno vždy obrátiť pri riešení sporných otázok. A nástupcovia Petrovi sa vo svojej apoštolskej službe starajú nielen o pokoj medzi samotnými veriacimi, ale, často až do mučeníckeho konca, aktívne bojujú aj proti zásahom vladárov tohto sveta do chodu cirkevno-náboženského diela. Tento boj bol často veľmi ťažký, pretože nie vždy bolo možné láskou priviesť k mieru neposlušných biskupov alebo vladárov narušiteľov. A koľko výčitiek sa im narobilo za tento svätý zápas, koľko krutých obvinení z túžby po moci, ctižiadostivosti, pýchy? V každom prípade treba priznať, že v osobe pápežstva má Katolícka cirkev živú autoritu a prostriedok na to, aby náboženský život veriacich nebol narušovaný neustálymi a zdĺhavými spormi o práva alebo zásahmi do neho zo strany svetských orgánov.

Obráťme teraz oči na východ. Čo tam vidíme? Nebudem hovoriť o spore medzi Karlovcami a metropolitom Eulógiom, každý to dobre pozná a nechcem sa dotknúť boľavých miest vašej duše. Nebudem sa rozpisovať ani o dlhoročnom spore o práva medzi Konštantínopolom a Bulharskou

cirkvou. Poviem vám len nasledovné: Nedávno som čítal knihu* o kresťanských cirkvách Blízkeho východu – Malej Ázie, Afriky a Konštantínopolu. Menej sa autor knihy venuje dogmatickým a liturgickým otázkam a zastavuje sa najmä pri vnútornom živote východných cirkví. No mňa zarazilo, ako sa celou históriou rôznych pravoslávnych patriarchátov sťa červená niť tiahnu spory o práva. Predtým to boli najmä spory medzi laikmi a hierarchami o väčšie zastúpenie na synodách, na soboroch, o vplyv na hospodárenie s cirkevným majetkom, na školy a pod. Po rokoch hádok sa zdalo, že nastal mier. Ale teraz, po vojne, sa objavil nový dôvod na spory: ukazuje sa, že tureckí a arabskí veriaci sa domáhajú konania liturgie v turečtine a arabčine, vlastných kňazov, účasti a vplyvu na cirkevné záležitosti, ktoré boli doteraz výhradným monopolom Grékov. Došlo to až do štádia, že Arabi odopreli patriarchovi prístup do katedrály v Alexandrii, a keď začalo hroziť nebezpečenstvo vzbury, silná a bohatá ruka anglického komisára, podobne ako predtým ruka sultána, zaviedla pokoj, primäúc patriarchu k ústupkom. Dalo by sa veľa hovoriť o týchto rozkoloch a hádkach o práva, v ktorých sa obe strany odvolávajú na cirkevné kánony, na históriu. Chcel by som len upozorniť na to, že takýmto chaosom trpí duchovný život: koľko sa tu stráca duchovnej energie, záujmu, ktorý by sa dal použiť na iné, dôležitejšie problémy: sociálne, misijné, problémy kresťanskej kultúry. Ako malú ilustráciu, na podloženie toho, čo bolo povedané, uvediem zmienku o cirkevných záležitostiach v Amerike, svojho času publikovanú v "Renesancii" [Возрождении] (29. mája 1934): "Cirkevný život sa po smrti metropolitu Platóna veľmi skomplikoval. Doteraz tu existovali štyri pravoslávne jurisdikcie: platónovská, karlovačká, karpatoruská a sergejovská.

*) Prof. Frant. Musil: Křesťanské církve nynějšiho Orientu. Olomouc 1939.

Veľká väčšina laikov vrúcne túži po úplnom zjednotení Cirkvi. Ale ako a na čom sa zjednotiť? Začala sa hrozná kampaň. Každý ťahá svojim smerom. Zvolávajú sa zhromaždenia, nastávajú spory. Niektorí dúfajú v zjednotenie, iní sa obávajú, že s pádom autority metropolitu Platóna sa veci ešte zhoršia.” Ako to dopadne s kresťanskou láskou v takýchto agitáciách, pre toho či onoho kandidáta, v boji za ten či onen smer, o tom nás dostatočne jasne učia dejiny súčasnej spoločnosti...

Je však čas dokončiť pojednanie o prvom bode nášho príspevku, o prvom obohatení, ktoré naznačil N. O. Lossky, a prejsť k druhej otázke, otázke nezávislosti. Vskutku, každý katolík bude súhlasiť s vážnym Nikolajom Onufrijevičom, že Východná cirkev a jej hierarchovia získajú prostredníctvom jednoty s Katolíckou cirkvou nezávislosť. Aký druh nezávislosti? Ako tomu rozumieť? Odpoveď príde sama od seba, ak si najprv ujasníme závislosť východných cirkví. Takmer každého, kto študoval cirkevné dejiny Byzancie alebo Ruska, zarazí jeden fakt: ako sa pravoslávni hierarchovia ukázali slabými a oblomnými pri obhajovaní práv Cirkvi a kresťanských zásad pred mocnými sveta! Áno, boli výnimky. Viem o konštantínopolských patriarchoch, ktorí dokonca dosiahli mučenícku korunu, o metropolitovi sv. Filipovi, patriarchovi Nikonu. Ale ako málo to je! Ako je to žalostne málo v rozpätí dlhých storočí! Akási vnútorná tragédia je v tom, že tí, ktorí s veľkou odvahou odporovali pápežovi, sa pred cisárom správali tak podriadenecky, tak slabo, že by sa za to mal hanbiť každý kresťan.

Spomeniem len slabosť ruských hierarchov za Petra Veľkého. Viete, že Peter Veľký nielenže svojvoľne zmenil cirkevnú štruktúru Ruskej cirkvi na úplne nových základoch, prevzatých od protestantov a cudzích všetkému predošlému v Ruskej cirkvi, ale vnikol aj na to najposvätejšie miesto: zo spovede urobil nástroj vyšetrovania, keď prikázal

kňazom v troch prípadoch podať správu o tom, čo počuli pri spovedi: ak sa dozvedia o pokuse o atentát na cára, o falošných zázrakoch alebo o falošne prehlásených relikviách. Takáto požiadavka vládcu mala vyvolať najrozhodnejšie odmietnutie, ale čo sa stalo? Takmer s úplným tichom a súhlasom ruská hierarchia tento príkaz prijala.

Na záver poviem, že východná hierarchia, ktorá svojím pripojením ku katolicizmu nájde oporu mimo svojho úzkeho národného prostredia, získa väčšiu pevnosť v presadzovaní Kristovej viery, Kristových princípov. K tomu opornému bodu, k skale Petrovej, sa nehanbili utiekať také piliere a zdroje svetla ako Atanáž Veľký, Ján Zlatoústý, bl. Augustín – prečože sa boja uznať tento bod podpory a uchýliť sa k nemu súčasní hierarchovia Grécka a Ruska?

Dalo by sa hovoriť aj o iných typoch cirkevnej nezávislosti, ale nechcem zneužívať vašu pozornosť, o to viac, že sú úzko spojené s hlavným aspektom, čiže s nezávislosťou hierarchie. Zato poukážem na ďalšie výhody, ktoré môže priniesť želaná jednota s Katolíckou cirkvou, ale veľmi stručne. Obnovením svojho spoločenstva s Rímom sa východné cirkvi:

a) pripoja k univerzalite: Myslím si, že nie je pre vás ťažké súhlasiť s tým, že východné cirkvi nemajú charakter univerzality. Ak by ste si však priali, aby som vám takéto uznanie priniesol z úst samotných pravoslávnych autorov, nebolo by pre mňa ťažké tak urobiť.

b) nadobudnú, minimálne vo väčšej miere, ducha apoštolátu. Ten už v niektorých východných cirkvách takmer vyhasol. V iných, najmä v Ruskej, existuje, no samotní Rusi si akosi inštinktívne uvedomujú jeho slabosť. Rád by som uviedol jednu, v tomto ohľade výstižnú pasáž z Puškinovej “Cesty do Erzerumu”. Keď hovoril o Čerkesoch, o ich zblížovaní s Rusmi, napísal:

“Vplyv blahobytu môže podporiť ich skrotenie, samovar by bol dôležitou novinkou. Je tu ale nakoniec prostriedok silnejší, morálnejší, väčšími

v súlade s osvietenosťou našej doby: kázanie Evanjelia, ale Rusko na tento prostriedok doteraz ani nepomyslelo. Tolerancia je sama o sebe veľmi dobrá vec, ale je s ňou apoštolstvo nezlučiteľné? Azda je nám daná pravda nato, aby sme ju schovali pod mericu? Obklopujú nás národy plaziace sa temnotami detinských bludov a nikoho z nás ešte nenapadlo opásat' sa a ísť s pokojom a krížom k úbohým bratom, ktorí boli doteraz pripravení o pravé svetlo. Takto si plníme kresťanskú povinnosť? Kto z nás je muž viery a pokory, čo sa pripodobní svätým starcom, putujúcim pustinami Afriky, Ázie a Ameriky, v handrách, často bez obuvi, prístrešia a jedla, ale oživeným vrúcnu horlivosťou? Aká odmena ich očakáva? Obrátenie prestarnutého rybára alebo kočovnej rodiny divochov, alebo chlapca, a potom strádanie, hlad, mučenícka smrť. Zdá sa, že pre našu chladnú lenivosť je nám jednoduchšie miesto živého slova sypať mŕtve písmená a posielat' nemé knihy ľuďom, ktorí nevedia čítať a písať, než podstupovať námahu a nebezpečenstvá podľa vzoru starovekých apoštolov a najnovších rímskokatolíckych misionárov. (Vyd. 1829, kapitola 1).

Keď myslím na apoštolského ducha v katolicizme, keď si pomyslím, že v iných, katolíckych krajinách takmer niet mesta alebo dediny, ktoré by nemali misionára v ďalekých krajinách, ktoré by neprežívali tú úžasnú poéziu, tú čistú, nadpozemskú radosť, spojenú, napríklad, s rozlúčkou s misionárom, ktorý odchádza hlásať Kristovo Evanjelium kamsi do džungle Afriky, Ameriky, alebo sa po dlhých rokoch putovania vracia a radostne zvitava za účasti celého osadenstva, príde mi v hĺbke mojej duše ľúto ruského ľudu, tých nespočetných ruských dedín, že sú ukrátení o tak ideálnu, čisto duchovnú útechu v Kristovi, takú blízku účasť na šírení Jeho kráľovstva.

c) Priblížia sa k Eucharistii. Toto hovorí sv. Bazil Veľký o častom prijímaní:
"Je dobré a preužitočné

každý deň sa zhromažďovať a prijímať Sväté telo a krv Kristovu, pretože sám Kristus jasne hovorí: „Kto je moje telo a pije moju krv, zostáva vo mne a ja v ňom”.“ (Listy 93) Prosím uvedomte si, že sv. Bazil to nehovorí nejakému mníchovi alebo kňazovi. Nie, píše manželke jedného patricija v Kapadócii. A aký obraz nám v tomto smere ponúka Pravoslávna cirkev? Ako je to v nej s úctou a účasťou na božských Tajomstvách Krista? Vy to viete lepšie ako ja. Aby sme si však urobili predstavu o tom, aká hlboká priepasť sa tu niekedy utvára, dovoľte mi odcitovať nasledujúcu smutnú správu jedného ruského laika o svojich pravoslávnych hierarchoch a kňazoch, ktorí sa zúčastnili na svetových ekumenických kongresoch v roku 1937: “Je príznačné, že drvivá väčšina pravoslávnych duchovných, ktorí pricestovali na kongresy v Oxforde a Edinburghu, si nevzala ani rúcha, ani nádoby potrebné na bohoslužby, nehľadiac na to, že oba kongresy dokopy trvali celý mesiac a na každom z nich bolo najmenej tridsať pravoslávnych delegátov. Keď sa na zjazde v Oxforde začali pravoslávne bohoslužby, ukázalo sa, že zo siedmich biskupov a jedenástich pravoslávnych kňazov, ktorí sa na ňom zúčastnili, len jeden mal rúcho a mohol naplniť modlitebné potreby pravoslávneho stáda.” (Cesta [Путь], 1938, č. 55, str. 78).

Podobné javy budú pravdepodobne odstránené opätovným zjednotením sa s katolicizmom. A nielen klérus, ale aj laici sa priblížia k eucharistickému Kristovi. A z pristupovania k Eucharistii, z častejšieho prijímania svätých Tajomstiev, sama od seba vzrastie, rozmnoží sa láska ku Kristovi – tá láska, ktorú ospieval apoštol Pavol vo svojom nezabudnuteľnom hymne (1 Korint., kap. 13) – láska trpezlivá, obetavá, preniknutá apoštolskou horlivosťou. A táto láska je koniec koncov to najhlavnejšie, jediné dôležité pre Cirkev, pre nás. Ak budeme mať takú lásku, ak naša láska nebude len slabým, sotva horiacim ohníčkom, ale živým plameňom,

akým bola v srdci svätého apoštola Pavla, nebude ťažké prekonať všetky prekážky na ceste k zjednoteniu, nebude ťažké splniť vôľu nášho Blahoslaveného Majstra, ktorý povedal: “A bude jedno stádo a jeden pastier.”

Kňaz Ján Kellner

ČO NÁS ROZDELUJE.

S. Marakujev.